

ז.ה.ל.צ.י.ב.

מאמרים מתורת

מרן **הבני יששכר** זי"ע

וממשיכי דרכו

בענין:

תורה עם דרך ארץ (א)

ז' תמוז ה'תשע"ט

ירושלים עיה"ק תובב"א

לזכות

הילד ישראל חיים בן חנה
הילד חיים שלמה זלמן בן מלכה
לרפו"ש בתשח"י

ולעילוי נשמת

הר"ר שמעון ז"ל בן צבי דוב הי"ד
מרת אידל פעסיל גיצא ז"ל בת ר' שמעון ז"ל
מרת חיה זיסל עלקא ז"ל בת ר' שמעון ז"ל
ר' שלמה בן צבי אריה ז"ל
ר' ישראל אברהם בן יהושע ז"ל
מרת סאשא רחל בת אברהם ז"ל
והרב משה מרדכי מאיר הלוי בן חיים יעקב ז"ל

תנצב"ה

ישעי' יצחק פרענקעל
רח' המהר"ם מרוטנבורג C3
02-537-4515
5374515@gmail.com

תורה עם דרך ארץ (א)

עולם הזה הוא עולם העשייה

בקונטרס הקודם, הבאנו את דברי רבינו (אגרא דכלה פרשת חקת) בענין איך האדם צריך להתנהג בדברים גשמיים, ושיהיו כל מעשיו לשם שמים, ועל ידי זה מתקן ומברר את דבר הגשמי - אם יהיה באכילה, שתיה, משא ומתן וכו' - לצד הקדושה. בקונטרס זה נדבר במשנתם של רבותינו הק' - מענין לענין בענין לימוד התורה ואיך צריכים להסתכל על עניני פרנסה.

בהקדם, דהנה כתיב (יהושע פרק א, ח): "והגית בו יומם ולילה", מאידך ידוע מאמרם של חז"ל (אבות פ"ב מ"ב): "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה". וביארו, שאה"נ, יש עלינו חיוב לימוד התורה יומם ולילה, וכן צריך להיות עיקר הקביעות שלא האדם בה (ראה אבות פ"א מט"ו). אבל יש לקבוע - בדרך ארעי - גם לפרנסתו. ורבינו מזהיר כמה פעמים (ראה בפנים) שאין לאדם להרבות בהשתדלות, אלא הכל מאותו יתב"ש, והוא יכלכלך, דראה מה שכתב בבני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ג אות א):

הנה הש"ת צרא את העולם הזה צרא חלקים לעשו"ת דייקא, ועולם עשיה נקרא, וכל המזונות ופרנסות להאדם הם דייקא על ידי עשיה, על כן אמרו (אבות פ"ג מ"ג) כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וכו', ואמרו רז"ל עוד (ברכות לה, ג) הנהג צהן מנהג דרך ארץ, וצריך האדם לעסוק בציוה מלאכה או משא ומתן והקצ"ה ממניא לו על ידי זה פרנסתו^א.

---

^א רבינו ממשיך שם לבאר איך יש קיום בעולם ביום השבת בלי עשיה של בני ישראל - שהם אסורים במלאכה, עיי"ש.

העוסק במשא ומתן וחוזר לתלמודו - אינו נחשב היסח הדעת

ויותר מזה, על אף שהאדם לחייב לדאוג על פרנסתו, למעשה הוא סתירה להחייב של לימוד התורה. ורבינו מחדש לנו, שכל זמן שאין האדם מסיח דעתו מן התורה - אפילו בעת עסקו במשא ומתן, גם עבודתו נחשב כתורה, דראה מה שכתב באגרא דפרקא (אות שמו):

יששכר חמור גרס רצן צין המשפטים (בראשית מט, יד). הנה צעל כרתך הוא לאדם לעסוק גם בחומרות עוה"ז אכילה ושחיה ומשגל ושינה, וכן צענייני משא ומתן וחרישה וזריעה, והנה כתיב (יהושע א, ח) והגית צו יומם ולילה, אצל החילוק הוא, הצן תורה העוסק בחומרה ועיקר מגמתו צה, רק כשיגיע הזמן לאכול אז הוא אוכל וכל מגמתו למהר להחיש מעשהו צכדי שישב אל התורה, וכן צכל ענייניו, הנה גם כל החומרות הללו יתחשבו אל התורה כיון שעושה אותם צהכרת, ולפני כל מעשה ומעשה מחומרות, התורה מקדמת לפניו ולאחריו.

ע"כ פסקו בתוס' (צרכות יא, צ ד"ה שכנר נפטר צאהנה צבה) אפילו מי שעוסק צמשא ומתן וצעת שיש לו פנאי חוזר אל תורה מיקרי תורתו אומנתו, מה שאין כן מי שאינו עוסק בחומרה

---

^ב בתוס' שם: "וא"ת מאי שנא [ברכת התורה] מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק".

^ג עוד שם בתוס': "והיה אומר ר"ת כשאדם עומד ממתנו בלילה (בשחרית) ללמוד שא"צ לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אתמול שחרית פוטר עד שחרית אחרת, ולא נהירא".

וכתב רבינו במגדי תעלומה (שם ד"ה והיה אומר ר"ת): "נמשך אל הקודם כיון דמסקינן דהפסק באמצע המצוה לא הוה הפסק רק בסוכה מברכין בכל פעם בזמן שיש קביעות לאיזה ענין, דהיינו אכילה, א"כ תורה נמשכת המצוה כל ימי חיי האדם דוהגית בו יומם ולילה כתיב, א"כ לפי"ז הוה סגי לברך פעם ראשון לכל ימי חייו דהפסק לא מפסיק שום עסקי העולם אכילה ושינה, הכל לא מיקרי הפסק כיון שהוא באמצע עסק המצוה, והמצוה לא נגמרה עדיין, רק דבזמן הקביעות תיקנו ברכה, וביותר יצדק הקביעות לכל אדם באור הבקר בכל יום".

עוד כתב רבינו שם (על הרא"ש פ"א ד"ה ממזהרים לעשות צרכיהם. עיי"ש עוד שם בענין ברכת התורה): "באמת בברכה אחת יוצאין לכל ימי חייו כי אין שום דבר מפסיק, אבל זה מה שנ"ל דאם עשה ח"ו איזה עבירה זה ודאי מפסיק וצריך לברך, והנה אדם אין צדיק בארץ וכו' וכן ח"ו יעבור עבירה בלא הודע

אפילו כל ענייני ההכרחים צרוב יתחשבו למותרות, כבר נאמרו הדברים לפני החזנים המקשיצים בהתרחצות הדברים^ד.

וילמוד אח"כ בלא ברכה וברכת התורה דאורייתא, על כן תיקנו שיכוין לפטור רק מעמידה דלילה לעמידה דלילה, ועל כל פנים בכל יום יברך^ה.

^ד ועל דרך זה כתב רבינו הדרכי תושבה בדרכי אמונה (דרך מג): "כי הנה המובחן לידע אם עוסק במשא ומתן ומלאכה בכונה כראוי כנזכר לעיל, הוא אם אנו רואין שבזמן שסוגר חנותו ופוסק מלהכות בפטיש ולגרור במגררת הוא לוקח את הגמרא ללמוד הרי מזה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שגם בזמן המלאכה והמשא ומתן היה ברצונו באמת ללמוד, רק שהוא אונס מחמת מלאכתו שאי אפשר מבלעדה, והא ראייה שכאשר נשאר לו איזה זמן פנוי הוא פונה לבו ללמוד תורה. אבל אם לאחר שסוגר חנותו הוא הולך בשוק לשאוף חדשות ולדבר שיחה בטילה ומטייל בשווקים וברחובות ומפנה לבו לבטלה, הנה מזה ראייה שגם המשא ומתן והמלאכה לא היה באונס רק לרצונו ביטל מלימודו, וכמו דקיימא לן (בחושן משפט סימן קנח, סעיף ו) דמי שהיה לו חורבה בין חורבות חבירו ועמד חבירו וגדר רוח אחד, והב' רוח השני, והג' רוח הג', ונמצאת חורבה זו גדורה מג' רוחותיה אין מחייבין אותו ליתן לחביריו הוצאתם כלל, אבל אם גדר לו הניקף אחר כך הרוח רביעית דגלי דעתיה דניחא ליה, מגלגלין עליו את הכל, עיין שם.

ובזה אמרתי פירוש הכתוב שאמר דוד המלך ע"ה כשקילל את שונאיו (תהלים קט, יד) יזכר עון אבותיו אל ה' וחטאת אמו אל תמת, והיינו שמה שחטא בשוגג אין מענישין עליו כי הוא כמו אונס, וזהו 'חטאת' אמו, בשוגג. אמנם זה יתכן רק אם לא עבר אחר כך עבירות במזיד, אבל אם עבר אחר כך במזיד שכאשר בא עבירות לידו במזיד גם כן אינו מושך ידו, מהם ראייה שגם העבירות שעשה בשוגג הכל ניחא ליה. וזהו מה שאמר יזכר 'עון' אבותיו אל ה', (היינו מה שעשה עונות במזיד). ועל ידי זה ממילא גם 'חטאת' אמו אל תמת, כיון דגלי דעתיה דניחא ליה...

וזה יש לומר גם כן בנידון דידן בענין המשא ומתן והמלאכה, שאם אנו רואין שכאשר יש לו פנאי גם כן אינו לומד ומפנה לבו לבטלה, הנה מזה יש ראייה דגם מה שלא למד עד עתה בשעת עסקו במשא ומתן גם כן הוי ניחא ליה, ומגלגלין עליו את הכל כאלו בנה הרוח רביעית מדעתו, כנזכר לעיל, וממילא שאז הוא מתעתע באמונת אלקי עולם כנזכר לעיל. אבל מי ששונה הלכות בכל יום, היינו שכאשר סוגר חנותו ופוסק מלעבוד עבודתו לצורך פרנסתו הוא יושב ללמוד, אז אמרינן דגם המלאכה והמשא ומתן היה באונס, וברצונו היה באמת רק ללמוד, רק משום שאם אין קמח אין תורה (אבות פ"ג, מ"ז) על כן הוא מוכרח לפסוק מלימודו, וקיימא לן (ברכות ו, א) חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה.

וזהו שאמר כל השונה הלכות בכל יום, (היינו על ידי עסק [התורה] הנזכר בשעה שיש לו זמן הרי זה [כאילו] שונה הלכות בכל [ה]יום, דגלי דעתיה דלא ניחא ליה במה שהולך בטל מן התורה כנזכר), מובטח לו שהוא בן עולם הבא, כאלו למד כל היום וכל הלילה^ה.

זהו שיש לפרש, יששכר הוא הצעל תורה, חמ"ר, החומריות שלו, גר"ס, דינו כמו העלמות, הדין הוא (שלחן ערוך יו"ד סימן ט סעיף א) עלמות של איסור מאטרפין להיתר לצטל את האיסור, על כן הצעל תורה אין נריך לסיגופים להתענות לצטל את האיסור כי של איסור מאטרף, הצן הדצר. ואמר הטעם רבץ צין המשפטים, כי מנוחת החומריות שלו הוא צין הגזולים לפניו ולאחריו תורה וכמש"ל. הצן הדצר".

במחשבה תליא מלתא

לפי דברי רבינו הנ"ל, אם האדם מקדים את המשא ומתן, וכמו כן לאחר גמירתו - בקביעת לימוד התורה, הכל נחשב כתורה. אולם עוד מוסיף רבינו, שלא רק שלפניו ולאחריו יעסוק בתורה - ושזה מיקרי שלא הסיח דעתו ממנו, אלא יש לו גם לנהוג - שגם באמצע עסקיו או משא ומתן שלו, יש לו לקמוץ בדבריו ולדבר רק מה שנצרך לגופו של ענין, ושתתבונן מן התורה שלמד מה מותר לו ומה אסור לו לעשות בעסקיו, שהרי כתב בדרך עדותיך (על הפסוק לא ימוש ספר התורה הזה מפיך):

ויש לפרש עוד לא ימוש ספר התורה הזה מפי"ך והגי"ת וכו' - הנה לפי פירש רש"י הגיו"ן הוא המחשבה. וקשה, בתחילה הזהיר על הדבור, ואחר כך על המחשבה.

ויחכן לדעתי כי צמצת מפי"ך לא על דברי תורה בלבד יזהיר, כי אם על כל הדיבורים בעסק המשא ומתן וכיוצא, וגם על אכילה ושתייה. כי הנה אין יהיה באפשריות למין

ה ועל פי זה ביאר רבינו את דברי הגמרא (ברכות ה, א): "אם רואה אדם שיסורין באין עליו, יפשפש במעשיו... פפשש ולא מצא, יתלה בבטול תורה". וביאר רבינו במגיד תעלומה (שם ד"ה ולי נראה עוד לפרש): "ולי נראה עוד לפרש דהנה מצות תלמוד תורה והגית בו יומם ולילה, וזה דבר שאי אפשר כי האדם צריך לאכילה ושתייה ומלאכה וכיוצא, ואין הקב"ה בא בטרוניא, אך הוא בעשות האדם כל אלה אפילו מו"מ בכדי להמציא פרנסתו ותהיה לו שעה פנויה לתורתו ית', וכן באכילה ושתייה שיהיה לו כח לתורה ולעבודה, הנה הכל הוא הכנה לתורה, והוא כמו שפותח הספר ללמוד בו שאינו נענש על הזמן ההוא על שביטל אז מן התורה ומיקרי כל זה והגית וכו'.

אך כל זה צריך האדם לשקול במאזני צדק שלא יתעסק בעסקים כאילו יותר מכדי צרכו בהכרח, ולזה צריך שקידה רבה, וע"כ אמר הגם שלא מצא גם ביטול תורה, אעפ"כ יתלה בביטול תורה כי כמעט לא ינקה האדם וזעירין אינון לשקול הכל וכו'".

האנושי שלא תמוש התורה מפיו כל ימי חייו צלי הפסק רגע, ואין הקדוש צרוך הוא צא צטרוניא עם צריותו (עצודה זרה ג, א), הרי צריך האדם לדצר צענייני משא ומתן וצעסק אכילה ושתיה.

אך הוא אם האדם אינו מדצר שום דיצור רק ההכרחי לצורך גופו כדי חיוצתו צענייני משא ומתן ההכרחים – הנה זהו התורה, כי נצטוינו וצרכך צכל מעשה ידיך (ראה דברים ב, ז), וצעת אפיך תכלל לחם (בראשית ג, יט), אם כן דיצורו כתורה הוא, וכדצרי תורה יחשב. וכשהאדם הולך צענייני משא ומתן ומדצר צעניינים הצריכים ועוסק צעסקיו, ומחשב ושוקל צדעתו איזה מן ההכרח ומותר, ומה שהוא מותרות דצר שפתים ירחיק, הנה צדיצורו ועסקו זה מקיים התורה.

וכן צאכילה ושתיה כשמחשב מהו ההכרח לקיום הגוף לתורה ולעצודה, הנה כתורה הוא וכקרצנות יחשב, ומה שהוא מותרות ירחיק, וכן צכל עניינים, הנה איש כזה כל עסקיו תורה הוא.

וצזה יצא פירוש הפסוק, על כן לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, צכל מה שתעסוק צמו פיך צדיצורי משא ומתן וצאכילה ושתיה לא ימוש ספר התורה ממנו, שתצונן על פי ספר התורה מה שהוא מותר ומה שהוא אסור. וצאיזה אופן תצא למדריגה זו שתהיה יכול לצוין ולשקול הכל צמאזני צדק, על כן אני אומר לך והגי"ת צ"ו יומ"ם ולי"ה, שתהיה חושב צמחשצתך יומס ולי"ה – למען תשמור לעשות ככל הכתוב צו, רצונו לומר על ידי זה תדע מהו צחינת לשמו"ר ומהו לעשו"ת, היינו שתדע מהו אסור ומהו מותר, כי אז תצליח את דרכך צענייני עולם הזה, וא"י תשכיל לומר – רוצה לומר צאותו הזמן שתצליח את דרכך גם כן צאותו הזמן תשכיל צתורה כי כל ענייניך תורה יקראו, הצן הענין¹.

¹ עוד כתב רבינו שם (ד"ה כי אז תצליח): "כי אז תצליח וכו'. לפי האמור הפירוש כ"י א"ז וכו' – רוצה לומר אם תתבונן בכל עת בתורה, ותראה בכל זמן שכל חדש הנצרך לזמן ולמקום ולאיש, הנה אז תצליח את דרכך, כיון שכל ענייניך על פי סדר הנהגת התורה שהיא נותנת כח הקיום לכל עניינים, מה שאין כן בזולת זה ההנהגה שלא כתורה אין לה מציאות קיים מתמיד, והיא לא תצלח.

ועל פי זה תבין ותתבונן ידידי שאין שום מציאות הווה בעולם בזולת התורה, על כן אין לך שום ענין בעולם שלא תהיה בו הנהגה על פי התורה. ובזה תבין מה שבו עזאי הלך אחר רבי עקיבא לבית הכסא לראות האיך מתנהג, ושאלוהו חכמים עד כאן העזת פניך ברבך, והשיב להם תורה

בזמן משא ומתן תשכיל במושכלות התורה

זאת ועוד אחרת, שלא רק שעל האדם להשתמש בעת עסקו במשא ומתן וכו' את התורה שלמד בכדי לדעת מה לעשות, אלא כתב רבינו שיש לאדם לחשוב בעת עסקו במשא ומתן וכו' גופא במושכלות התורה, דראה בדרך עדותיך (על הפסוק כי אז תצליח ואז תשכיל לומר):

כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל לומר – הגם שלפי האמור תצליח את דרכך הכוונה על דרכי התורה והמנוחה, הנה דברי השם יתברך אין סוף להצנחם, ונלמוד בזה כפלים לתושיה אחרי שנתצונן מהו כפל הלשון תצליח תשכיל לומר, וגם כבר אמר למען תשכיל.

נראה לי לפרש, על פי מה שרבים מקשים איך אפשר לקיים והגית זו יומם ולילה, והרי אי אפשר לחיות מצלי אכילה ושחיה ושינה ורוצ העולם צמחא ומתן וכיוצא. ושמעתי פירוש על ידי זה לפרש מה שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לה, ב) אפשר אדם חורש צשעת חרישה וזרע צשעת זריעה וכו' תורתו מתי נעשית. ודקדקו קדמאי, מהו זה היתור לשון חורש צשעת חרישה וכו', הוה ליה למימר אפשר אדם חורש וזרע וקוצר תורתו מה תהא וכו'. ופירשו זו, להורות דחלילה לאדם שצשעת עסקו בעסקי העולם להסיר ממנו עול התורה, רק גם בהיותו עוסק בעסקיו תהיה מחשבתו משוטטת צתורה ומלוטית, וזהו שאמרנו אפשר שיהיה האדם חורש לגמרי צשעת חרישה וזרע לגמרי וכו', והצן כי קצרתיו, ועל פי זה יש לפרש גם ככאן יאמר על יקשה בעיניך האיך אפשר כזה צחק המן האנושי,

---

היא וללמוד אני צריך (ראה ברכות סה, א). והנה קשה לפי זה, כיון שלא ידע משום דין הנהוג בזה, מהיכן ידע שיש בזה שום הנהגת התורה, דילמא איש הישר בעיניו יעשה. אך בן עזאי ידע, שבדאי כיון שהוא מציאות הוה בעולם, בודאי אי אפשר למציאות הוה כי אם על פי התורה, בודאי יש בזה ההנהגה על פי התורה, על כן רצה לידע הדינים הנהוגים על פי התורה בזה.

וכן ר' כהנא דגני תותיה פורייה דרב, ואמר גם כן תורה היא וללמוד אני צריך. מהיכן ידע דילמא כל איש הישר בעיניו יעשה, כיון שאינו מבואר איסור בודאי הכל היתר. אך כיון שהוא מציאות הוה, בודאי כתורה יעשה.

ובזה יתבאר לך כי אז תצליח את דרכך וכו', שאין לך שום ענין שלא תהיה בו הנהגת התורה בכל עת וזמן, וההנהגה הזו היא הצלחת הענין, ובזולת זה אין לו מציאות והיא לא תצליח, הבן הענין ויונעם לך."

הלא נריך לעסוק בעסקי העולם, אמר הוא יתצרך אל יקשה צעינך כי אז תלית את דרכך - דרכי עסקי העולם, ואז - צאתו הזמן גופא - תשכיל צמושכלות התורה. וזהו יוצן גם כן דרכך חסר יו"ד - היינו דרכים החסרים מושכל השכל, היינו עסקי העולם חרישה וקצירה ומשא ומתן, וצאתו הזמן תשכיל צשכל, הבן הענין.

בנפשו יביא לחמו

בנ"ל, צריך האדם לקבוע עתים לתורה, ועבודתו יהיה אצלו דרך ארעי. והנה זה מתרמית היצר, שנותן במחשבתו של אדם - שהוא צריך לעסוק במי שא ומתן עוד ועוד, להרבות הונו וכו'. על דרך זה מבאר רבינו הדרכי תשובה בתפארת בניים (פרשת לך לך ד"ה ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך):

ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך (בראשית יד, כא). י"ל בהקדס מה שאמרתי אך את דמכס לנפשתיכס אדרוש (לעיל ט, ה), על פי מה שידוע מה שאומרים העולם על הפיוט צנפשו יציא לחמו שהוא דרך וידוי, שכשנריך האדם לעסוק צמשא ומתן להציא טרף לציתו הוא מתרשל בעבודות השם יתצרך ואינו עושה חוצת נפשו ואדרבא נכשל בעצירות צשכיל פרנסתו וזהו שלא כדת, כי משנה שלימה שנינו (אבות פ"ד, מ"י) הוי ממעט צעסק ועסוק צתורה.

וכבר ידוע הפירוש צצברי חז"ל (שבת לא, ה) ששואלין את האדם קצעת עתים לתורה, (וקצעת הוא לשון (משלי כג, כג) וקצע את קוצעיהם נפש), דהיינו אף אם הוא עמוס הטרדות מעניני משא ומתן ועסקיו צעניני הפרנסה נריך לגזול מזמנו צכל יוס לעשות לו עת קצוע לתורה ולעשות צרכי נפשו ונשמתו.

ולזה אמר הפייטן צנפשו יציא לחמו, היינו העת שצריך ליקח לנפשו ונשמתו לוקח לפרנסתו. וזה י"ל שאמר הכתוב אך את דמכ"ס לנפשתיכ"ס אדרוש, שהשם יתצרך דורש עלצון הנפש ממני שמדחה מלעשות חוצת הנפש רק משתדל תמיד לרבות דמים לשון אך את דמכ"ס.

וזהו רמוז שאמר הכתוב ויאמר מלך סדום, (הוא היצר הרע כנודע מקפרים (עיין דגל

מחנה אפרים צפרשטן ד"ה ויאמר מלך)). אל אצרם, (הוא היהודי אשר לא קנה לו עדיין השלימות שלא ניתן צו הה"א להיות נקרא אצרהם כנודע). תן לי הנפש, (היינו שתפקיר גם את נפשך). והרכוש קח לך, (היינו שתעסוק תמיד לאסוף ממון ורכוש גדול ולא תאזיל פנאי לקיים חובת הנפש), השם יתצרך ילילנו מעצת היצר הרע ותחבולותיו ויעזרנו לשוֹב אל (לצננו) תורתו ועבודתו בכל לצננו וזכל נפשנו מתוך נחת וכל טוב.

רמז מן התורה למעיוט השתדלות

להאמור, אין לאדם להרבות זמנו במשא ומתן, אלא עיקר קביעותו צריך להיות בתורה. ורבינו האיר לנו ברמז כמו זמן יעסוק בתורה, וכמה זמן במשא ומתן וכו', דראה מה שכתב בדרך פקודיך (מצות לא תעשה כד חלק המחשבה אות ב) ברמיזת הלא תעשה לצאת מתחום שבת:

טעם למצוה ורמזיה הנהוגה בכל עת, הנראה דהנה שבת הוא זכר למעשה צראשית שהש"י המציא את העולם יש מאין כרצונו, וכיון שהוא יתצרך המציא הכל הוא המשגיח והמטריף והמכלכל כרצונו והאדם לא יוסיף ולא יגרע בהשתדלותו, רק שהש"י ציונו בתורתו להתנהג צמנהג דרך ארץ להשתדל באיזה השתדלות כנהוג בטבע, אבל אין מן הצורך להרחיק נדוד ולפרוש צימים וצמדצרות להמציא פרנסתו ונרכיו כי לא יוסיף בהשתדלותו ומתצטל על ידה מתורתו ועבודתו, ואין מעצור להש"י להזמין לו פרנסתו בהשתדלות המועט צציתו וצעירו.

לך נא ראה מ"ש בחובת הלצנות (שער רביעי הקדמת שער הצטחון) המעשה בחסיד שהלך לבקש פרנסתו בעיר אחרת ופגע צו אמגושי ושאל לו על ענין הצורא, ואמר לו שהוא הצורא הכל והמטריף והמכלכל, אמר לו האמגושי פעלך סותר את דיבורך כי למה לך לפי"ז לבקש טרפך בעיר אחרת, ושצ אותה החסיד לציתו ולא זו מעירו. הנה לזכר זה ציום הזכרון למעשה צראשית נצטונו שלא לנאת יותר מג' פרסאות, כי ג' פרסאות נקרא השתדלות מעט כמו שאמרו רז"ל (סוכה מד, ב) שלא יהלך אדם צערב שבת יותר מג' פרסאות כי יותר מג' פרסאות הוא השתדלות וטרחה רבה ולא יכין לשבת.

והנה תצונן ציותר מ"ש דורשי רשומות (נד מצוה מסכת חולין אות נט) על כ"ד שעות ציום רמו

ג' פעמים א"ו בגימ' ח', א"ז תשכיל א"ז תישן¹ א"ז תלליח (יהושע ח, ט) היינו להורות שליש המעט לעת לשינה (וה"ה לאכילה ושחיה, וקרא לכל עסקי העולם הנזכרים לחיות האדם בשם שינה) ושליש למשא ומתן וסימנך א"ז תלליח, ושליש לתורה א"ז תשכיל.

והנה לחשבון היום בלצד זולת הלילה יגיע להשתדלות ד' שעות, והנה מהראוי למשכיל להוסיף אומץ לתורה בכל מה דאפשר ולגרוע ממשא ומתן צדי שיוסיף מחול על הקודש, ולזה בא הרמז בהילוך ג' פרסאות שהוא מהלך ג' שעות וחצי בקירוב, להורות בא שיראה בכל פעם לגרוע ממשא ומתן להוסיף עתותיו לתורה לעבודה ותהיה מלאכתו ארעי ותורתו קבע הן הדברים.

ובאת האזהרה הזאת ציוס הזכרון למעשה צראשית, להורות לאדם המאמין צמעשה צראשית יאמין אשר מי שצרא כל היצור הוא מכין לעורב צידו, הוא המשציע לכל חי, והאדם צהשתדלותו לא יוסיף ולא יגרע. והנה חז"ל צרוח קדשם הוסיפו אומץ אזהרה הזאת צציאור שלא יזו יותר מאלפים אמה שהוא מגרש העיר וגבולה (כנודע מתחומי עיירות הלויים (צמדצד לה, ה)), להורות הצצוננות לאדם אשר כל יכול הצורה כל צמעשה צראשית להטריף ולזון את האדם צציתו וצעיר ואין מן הצורך להשתדל צהרסקת גדוד.

¹ רבינו העיר (שם בהג"ה): "ומדי דברי בזה אודיעך באגב, אז תישן אינו בפסוק, רק מישנתי אז (איוב ג, ג) נוטלו. ושמעתי בשם גדול אחד שלא לישן יותר מד' שעות במעת לעת, וסימנך ישנתי א"ז, כאשר אני ישן ח' שעות ינוח ל"י, יש מנוחה ודי להמוחין מ' שעות מנין ל"י, נמצא סך הכל ב' מעת לעת די בהם השינה ח' שעות מגיע לכל מעל"ע ד' שעות, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, דמה שנתנו סימן ח' שעות לכל מעת לעת היינו שינה עם אכילה ושחיה ובהכ"ס ושאר עניינים, ושינה לבדה די בד' שעות כנ"ל".